

 AKRA Akra Kùltür Sanat ve Edebiyat Dergisi (AKRA)	Akra Journal of Culture Art and Literature (AKRAJOURNAL)	
Yıl 14, Year 14, Cilt 14, Volume 14, Sayı 39, Issue 39, Ocak 2026, January 2026 e-issn: 2687-6361		
Özgünlük kontrolü		Authenticity process
DOI: 10.31126/akrajournal.1868681		
Makale türü: Araştırma makalesi		Article type: Research article
Geliş tarihi	21.01.2025	Submitted date
Kabul tarihi	23.04.2026	Accepted date
Elektronik yayın tarihi	Mayıs 2026	Online publishing date
Atıf Bilgisi / Reference Information <i>Doç. Dr. Gulnar QAMBAROVA (2026) Çocuk Düzyazısı ve Üslup Özellikleri/Akra Kùltür Sanat ve Edebiyat Dergisi AKRA / Akra Journal of Culture Art and Literature, AKRAJOURNAL / 2026 / C.14 / S. 39 / s. 185-203</i>		

ÇOCUK DÜZYAZISI VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Gulnar QAMBAROVA*

Öz: Bu makale, çağdaş Azerbaycan çocuk düzyazısının üslup özelliklerini incelemektedir. Çalışmanın temel amacı, çocuk edebiyatında gözlemlenen sanatsal eğilimleri, tür çeşitliliğini, yazarın dil ve üslup arayışlarını, çocukların yaşa uygunluğu sorunlarını ve çağdaş sosyo-kültürel gerçekliklerin çocuk edebiyatı üzerindeki etkisini araştırmaktır.

Makalede, başta Zahit Halil, Reyhan Yusifgizi, Sevinç Elsave, Amin Sukut ve diğer çağdaş çocuk yazarlarının eserleri olmak üzere örnek eserlerdeki metinler analiz edilmektedir. Konu açısından eserler, sosyal ve ahlaki sorunlar, dostluk, çevre koruma, bilim ve teknoloji gibi güncel konuları vurgular ve bunların çocuğun dünya görüşü ve yaş düzeyine uygun olarak sunulmasını inceler. Çağdaş çocuk yazarları, çocuğun iç dünyasını daha derinlemesine anlamaya ve onun düşünce ve duygu dünyasına uygun metinler yaratmaya çalışmışlardır. Aynı zamanda, dünya çocuk edebiyatının sanatsal ilkeleri de çağdaş Azerbaycan çocuk düzyazısını etkilemiştir. Küresel edebiyat eğilimlerinin zemininde, modern çocuk düzyazısı hem yerel hem de evrensel değerler taşımaya başlamıştır. Aynı zamanda, modern zamanlardaki teknoloji, görsel düşünme ve bilgi akışındaki artış, çocuk edebiyatının yapı ve üslup açısından yenilenmesine yol açmıştır.

Çalışmanın sonuçları, modern çocuk düzyazısının konu ve biçim açısından yenilenme yaşadığını, özellikle bilim kurgu türüne olan ilginin arttığını göstermektedir. Ancak, sanatsal kurgu ve estetik tasvir açısından bazı eksiklikler devam etmektedir. Bazı eserlerde çocuk

*Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi / ORCID ID: 0000-0002-2426-3636

dilinde yazma, çocuğun psikolojisine uygun bir imge yaratma ve yazar müdahalesinden kaçınma gibi konularda profesyonellikten uzak bir yaklaşım görülmektedir. Makale ayrıca, çocuk düzyazısında entelektüel seviyenin yükseltilmesi için öneriler de sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: çocuk edebiyatı, üslup, düzyazı, tür, çocuk psikolojisi

CHILDREN'S PROSE AND STYLISTIC FEATURES

Abstract: This article examines the stylistic characteristics of contemporary Azerbaijani children's prose. The main objective of the study is to explore the artistic trends observed in children's literature, the diversity of genres, the author's search for language and style, the issues of age-appropriateness for children, and the influence of contemporary socio-cultural realities on children's literature.

This article analyzes texts from representative works, particularly those by Zahid Khalil, Reyhan Yusifgizi, Sevinj Elsevar, Amin Sukut, and other contemporary children's writers. Thematically, the works emphasize current issues such as social and moral issues, friendship, environmental protection, science, and technology, and examine how these are presented in a way that is appropriate for the child's worldview and age level. Contemporary children's writers have sought to more deeply understand the child's inner world and create texts that reflect their thoughts and emotions. At the same time, the artistic principles of world children's literature have influenced contemporary Azerbaijani children's prose. Against the backdrop of global literary trends, modern children's prose has begun to embody both local and universal values. At the same time, the increase in technology, visual thinking, and the flow of information in modern times has led to a renewal of children's literature in terms of structure and style.

The results of the study indicate that modern children's prose has undergone a renewal in terms of subject matter and form, with interest in science fiction in particular increasing. However, some shortcomings persist in terms of artistic fiction and aesthetic depiction. Some works exhibit a less-than-professional approach, such as writing in children's language, creating an image appropriate to the child's psychology, and avoiding authorial intervention. The article also offers suggestions for raising the intellectual level of children's prose.

Keywords: Children's literature, style, prose, genre, child psychology

Giriş

Çocuk edebiyatının ana dalını oluşturan çocuk düzyazısı, çocukların sözlü ve yazılı anlatımlarını zenginleştirmede, sanatsal ve estetik zevklerini geliştirmede ve manevi ve ahlaki eğitimlerinde önemli bir rol oynar. Çocuk düzyazısındaki imgeler, olaylar ve bunların sanatsal sunum biçimleri, özel üslup özellikleriyle öne çıkar. Bu türde yazarlar, dilin ifade olanaklarını, sanatsal betimleme araçlarını, diyalogları ve duygusal ifadeleri ustalıkla kullanarak çocuklar için hem ilgi çekici hem de eğitici metinler oluştururlar. Ayrıca, çocuk düzyazıları genellikle çocukların hayal gücünü harekete geçiren görsel imgeler ve canlandırıcı öğeler içerir. Bu türde kullanılan lehçeler ve konuşma biçimleri de çocukların sosyo-kültürel çevresine uyum sağlar, onları daha yakından

tanımlarını ve yaşadıkları çevreyle bağ kurmalarını sağlar. Üslup özellikleri, çocukların topluma entegre olmalarına, davranışlarını, dünya görüşlerini ve kişiliklerini oluşturmalarına yardımcı olur. Gafarova Samangul şöyle diyor: "Çocuk düzyazısı, modern entelektüel bir insanın ortaya çıkışından doğan görevleri tam olarak yerine getirmeyi amaçlar. Burada, yüksek ahlaki zevk, kararlılık, mücadele ruhu ve korkusuzluk aşılayan sosyo-eğitsel kitaplar büyük rol oynar." (Qafarova S.H., 2021, s.148).

Bu yaklaşım, çocuk edebiyatını yalnızca bir eğlence aracı olarak değil, aynı zamanda ahlaki ve vatansever değerlerin bir aktarıcısı olarak da değerlendirmemizi sağlar.

Bu makalenin amacı, çocuk düzyazısının üslup özelliklerini incelemek, dilsel ve sanatsal özelliklerini analiz etmektir. Çocuk edebiyatı, çocukların dünya görüşünün, hayal gücünün ve dil becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynar. Bu nedenle, çocuk düzyazısının üslup araçlarının belirlenmesi hem teorik hem de pratik açıdan önemlidir.

Çocuk düzyazısının dilsel yapısı ve ifade özellikleri, temel amacı olan çocukların anlayış düzeyine uygun olarak basit, açık ve aynı zamanda ilgi çekici ve etkili olma gerekliliğini karşılar. Makale, çocuk düzyazısının temel kavramsal ve teorik ilkelerine dayanarak, üslup araçlarının çocukların duyguları ve hayal gücü üzerindeki etki mekanizmalarını inceleyecektir. Çalışmanın önemi, çocuk düzyazısı öğretimi ve yazımında bu özelliklerin dikkate alınmasının çocukların kültürel gelişimine, dil becerilerinin gelişimine ve dünya görüşlerinin genişlemesine katkıda bulunmasıdır. Makale, çocuk düzyazısının üslup özelliklerinin çeşitli yönlerini bağımsız olarak inceleyerek bu alandaki bilimsel araştırmalara değer katacaktır.

Yöntem

Bu araştırma, betimsel-analitik bir yöntem kullanılarak yürütülmüştür. Makalenin temel amacı, modern Azerbaycan çocuk nesrinde var olan tür, üslup, estetik ve fikir özelliklerini belirlemek ve bu özellikleri sanatsal örneklerle dayanarak analiz etmektir. Çalışma sırasında karşılaştırmalı bir edebiyat eleştirisi yaklaşımı kullanılmış, farklı dönemlere ait çocuk eserleri karşılaştırılmış, fikir-içerik, dil ve yapısal özellikleri incelenmiştir.

Ağırlıklı olarak 2000'li yıllardan sonra yayımlanan öykü, masal, anlatı ve roman örnekleri (örneğin, Reyhan Yusifgizi'nin "Dostum Mimi", Amin

Sukut'un "Tuflinler", Sevinç Elsaver'in "Nuh'un Gemisinde Uzaya Yolculuk" vb.) incelemenin nesnesi hâline gelmiştir. Aynı zamanda, çocuk yazarlarının bireysel yaratıcı özellikleri, çocuk psikolojisi ve eğitim hedeflerine uygunlukları incelenmiş ve çocuk edebiyatında masal şiirinin ve bilim kurgu türünün gelişim eğilimleri belirlenmiştir. Makalede ayrıca edebi eleştirel kaynaklara, uzman görüşlerine ve çocuk edebiyatı üzerine mevcut bilimsel literatüre de atıfta bulunulmakta ve analizler bu teorik çerçevede yürütülmektedir. Bu yaklaşım sayesinde, konunun bilimsel bir temelde incelenmesi ve sonuçların nesnel olarak özetlenmesi mümkün olmuştur.

Bulgular ve Yorum

Çalışma sonucunda, modern Azerbaycan çocuk nesrinin tür ve üslup açısından önemli ölçüde zenginleşmesine rağmen, bazı alanlarda sistemsel gelişim sorunlarının gözlendiği tespit edilmiştir. Başlıca bulgulardan biri, modern yazarların çocuk psikolojisini dikkate almaya çalışırken bazen bu psikolojiyi doğru bir şekilde ifade etmekte başarısız olmalarıdır. Bu durum, çocuk imgelerinin canlılığını ve inandırıcılığını olumsuz etkilemektedir.

İncelenen eserlerde, özellikle Reyhan Yusifgizi'nin "Dostum Mimi", Amin Sukut'un "Tuflinler" ve Sevinç Elsaver'in "Nuh'un Gemisinde Uzaya Yolculuk" gibi örneklerde, bilimsel ve entelektüel içeriğin çocuğun dünyasına uygun bir şekilde aktarılmaya çalışıldığı, ancak bazı durumlarda bilgilendiriciliğin sanatsal betimleme ve şiirsellikten daha ağır bastığı görülmüştür.

Bir diğer önemli bulgu ise klasik masal şiirselliğinin zayıflamasıdır. Yazar müdahalesinin artması ve zaman ve mekânın şiirsel olmayan bir şekilde sunulması sonucunda, masalın büyülü dili ve anlatı gücü zayıflamaktadır. Ayrıca, sanatsal metnin yapısında bilgilendiriciliğin ön plana çıkarılması, çocukta estetik beğeni oluşturmak yerine, onu eğitici bir okumaya dönüştürme tehlikesi yaratmaktadır.

Tüm bu bulgular, çocuk edebiyatında hem olumlu gelişim eğilimlerini hem de dikkat edilmesi gereken sorunları ortaya koymaktadır.

1. Modern Çocuk Düzyazısının Genel Özellikleri

1.1. Çocuk Düzyazısının Tür Biçimleri

Zengin bir tür yelpazesine sahip olan modern çocuk düzyazısı, çocukların yaş seviyesine ve psikolojik gelişimine uygun metin örnekleriyle oluşturulur.

Bu alanda en yaygın tür biçimleri masallar, öyküler, anlatılar ve denemelerdir. Her türün, çocukların psikolojisi ve ilgi alanlarına göre belirli işlevleri vardır. Masallar, çocukların hayal gücünü güçlendirme, olumlu ve olumsuz imgelerle ahlaki değerler aşılama ve ahlaki eğitimlerini etkileme işlevine sahiptir. Klasik masalların yanı sıra, modern yazarların masalları da çocuğun modern dünyayı anlama biçimine uygun olarak yazılır ve toplumsal gerçeklerle ilgili düşünme alışkanlıkları oluşturur.

Hikâyeler ve anlatılar, özellikle günlük yaşam olaylarını konu edinmeleri nedeniyle, çocukların gerçekçiliğe olan ilgilerini artırır ve onları çevrelerindeki toplum hakkında düşünmeye teşvik eder. Bu türler, çocukların yaşadığı gerçek sorunlar, aile ilişkileri, okul hayatı, arkadaşlık ve ahlaki tercihler gibi konulara değinir. Tarih boyunca, ulusal edebiyatımızda hikâye türüne verilen değer ve yaklaşım, farklı dönemlerde farklı şekillerde ifade edilmiştir. Bu bağlamda, S.M. Ganizade'nin M.T. Sidgi'ye yönelttiği düşünceler özellikle ilgi çekicidir: "Hikâye ve düzyazı olmadan yeni bir edebiyat geliştirmek imkânsızdır. Ne yazık ki, bazı genç şairlerimiz bu konuyu düşünmüyor, hikâye yazımını şiire layık görmüyor ve dikkatleri dağılıyor." (Akimova E.,2022. <https://edebiyatqazeti.az/news/edebi-tenqid/7063-usaq-edebiyatinda-azerbaycanciliq-mefkuresi>)

Bu yaklaşımda S.M. Ganizadeh, edebiyatın yalnızca şiirle değil, düzyazı türüyle de gelişebileceğini vurgular. Özellikle genç yazarların düzyazıya yeterince önem vermemelerini eleştirir ve öykü türünün edebi ilerlemedeki rolünü vurgular.

Bu türler, işlevsel açıdan iki ana yönde işler: eğitim ve eğlence. Eğitici işlev, çocuklara bilgi, değer ve davranış modelleri aşılayarak entelektüel gelişimlerine yardımcı olur. Eğlence işlevi ise çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılar, okumaya ilgi uyandırır ve rahatlama aracı olarak hizmet eder. Çocuk düzyazısını diğer edebi alanlardan ayıran ve eğitici gücünü artıran şey, bu iki işlevin uyumudur.

1.2. Bağımsızlık Döneminin Etkisi ve Üslup Özellikleri

Bağımsızlık yılları, çocuk edebiyatının ulusal değerlere dayalı, çağdaş düşünceyi yansıtan ve özgür bir vatandaş konumundan gelen sanatsal örneklerle yer vermesine olanak tanımıştır. Bağımsızlık döneminde, çocuk nesri önceki yıllara kıyasla daha geniş fikir ve içerik açısından daha zengin

hâle gelmiştir. Bu eserlerde, çocuk edebiyatına yönelik bilimsel ve toplumsal ilginin artması, bu alanın çeşitli yönlerini incelemek için geniş fırsatlar yaratmıştır. Bu ilginin oluşmasında yalnızca çağdaş çocuk yazarlarının faaliyetleri değil, aynı zamanda edebiyat eleştirmenlerinin yürüttüğü bilimsel araştırmalar da önemli rol oynamıştır; Bu bağlamda Elnara Akimova'nın şu düşünceleri özellikle önemlidir: "Bu çalışmada, temel araçlardan biri olan kurgunun rolüne özel bir önem verilmektedir - yalnızca çocuk edebiyatının çağdaş durumunu değil, aynı zamanda oluşum ve gelişim tarihini, bu alanda çalışmış yazar ve şairlerin sanatsal mirasını ve hizmetlerini ayrıntılı olarak incelemek ve bunları nesnel bilimsel ölçütlere göre değerlendirmek temel ilke olarak önerilmektedir." (Akimova E.,2022. <https://edebiyatqazeti.az/news/edebi-tenqid/7063-usaq-edebiyatinda-azerbaycanciliq-mefkuresi>)

Yazar, bu görüşünde çocuk edebiyatına yalnızca edebi bir tür olarak değil, aynı zamanda önemli bir eğitim ve kültürel olgu olarak yaklaşmanın önemini vurgular. Bu alanda yapılan araştırmaların yalnızca modern dönemi kapsamının yeterli olmadığını, tarihsel boyutların da dikkate alınması gerektiğini belirtir. Böylesine karmaşık bir yaklaşım, çocuk edebiyatını bütüncül ve sistematik bir edebiyat alanı olarak değerlendirmek için koşullar yaratır.

Üslup açısından bakıldığında, bu dönemin çocuk düzyazıları, önceki yıllara kıyasla çocuklar için daha basit, daha samimi, daha mecazi ve psikolojik olarak kabul edilebilir bir şekilde yapılandırılmaya başlanmıştır. Çocukların düşüncesini dikkate alan yazarlar, karmaşık sözcüksel birimlerden, zor sözdizimsel yapılardan uzak durmayı ve daha günlük, duygusal ve etkili ifadeler kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu, hem eserlerin okunabilirliğini artırmış hem de çocukların metinle daha yakın bir duygusal bağ kurmasını sağlamıştır.

Bir diğer üslup özelliği ise psikolojik derinliktir. Birçok modern çocuk yazarı artık karakterlerin dış tasvirleriyle yetinmeyip, aynı zamanda iç dünyalarını, duygularını ve psikolojik durumlarını da ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu, çocuklarda empati duygusunu geliştirmeyi ve onları daha duyarlı ve düşünceli bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Böylece, Bağımsızlık Dönemi çocuk nesri hem ideolojik olarak zenginleşmiş hem de üslup ve betimleme teknikleri açısından daha modern ve işlevsel bir aşamaya girmiştir.

2. Çağdaş Yazarlarda Konu ve Yaklaşım Çeşitliliği

2.1. Tarihsel ve Psikolojik Hikâyeler

Edebiyat ortamında farklı yaş gruplarını temsil eden ve kendilerine özgü üsluplarıyla öne çıkan yazarlar da çocuk nesrine önemli katkılarda bulunmaktadırlar. Bu arada, Zahit Halil, Rafiğ Yusifoglu, Alamdar Guluzade, Gaşem İsa-beyli, Sevinç Nurugizi, Reyhan Yusifgizi, Aygün Bünyadzade, Gülzar İbrahi-mova, Afsana Laçin, Vugar Hagverdiyev, Elvira Memmedova, Sevinç Elsa-ver, Alov İnanna, Amin Sukut, Semaya Bayramova gibi tanınmış yazarların yanı sıra yeni öykü ve hikâyeleriyle de ilgi odağı oldular. Bunlardan bir grubunun eserleri kitap olarak okuyuculara sunulurken, diğerlerinin öykü ve hikâyeleri çeşitli edebiyat dergilerinde ve çevrimiçi kaynaklarda yayınlanarak genç okuyucularla buluştu. Tarihsel temalar ve motifler Azerbaycan çocuk edebiyatında her zaman önemli olmuş ve yeni nesil yazarların eserlerinde de çeşitli biçimlerde yansıtılmıştır. Tarih yalnızca bir olgular koleksiyonu değil, aynı zamanda bir halkın hafızası, geçmişten geleceğe uzanan manevi bir köprüdür. Rafiğ Yusifoglu'nun "Karanfil Denizi" adlı eseri, bu bakış açısıyla, ulusal hafıza ve çağdaş edebi görüşlerin senteziyle yazılmış çocuk edebi-yatının örneklerinden biridir ve çocuklara hem sanatsal-estetik hem de tarihsel düşünce aşılır. Eserdeki olaylar, olay örgüsü boyunca geçmişi ve bugünü bir bütünlük içinde sunar ve okuyucuya değerleri unutmadan zamanın ruhunu an-lamayı öğretir. Bu bakış açısıyla "Karanfil Denizi" sadece bir çocuk masalı değil, aynı zamanda tarihsel ve manevi hafızanın sanatsal bir yansımasıdır. (Yusifoglu R., 2005, 2 s.5)

Rafiğ Yusifoglu'nun "Karanfil Denizi" adlı masalı, 20 Ocak trajedisine çocuk edebiyatında nadir görülen bir duyarlılıkla yaklaşır. Masal hem sembo-lik bir içerik taşır hem de çocuklarda ulusal bilincin oluşmasına hizmet eder. Yazar, bir karanfil imgesi aracılığıyla, yalnızca insanların değil, doğanın da bu trajediye tanıklık ettiğini ve acıyı paylaştığını gösterir; yani insan ve doğa birlikte yas tutar; bu, çocukların duygusal dünyasına daha yakın ve etkili bir sunum biçimidir. Masal, özgürlük uğruna ölen insanların anısına saygıyla yaklaşır ve kahramanlık, vatan sevgisi ve sarsılmaz irade gibi değerler aşılır. Böylece, psikolojik ve felsefi yüküyle "Karanfil Denizi", çocuklara hem ulusal kimliği hem de tarih karşısındaki sorumluluğu anlama fırsatı yaratır. Mustafa Çemanlı'nın "Şemseddin Eldeniz", " "Ayakları Yere Basmayan Çocuk", " Hağan-ı Şirvani" gibi eserleri çocuk edebiyatında tarihsel temaları

işleyen sanatsal örnekler olarak dikkat çekmektedir.” (Çəmənli M., 2016, s.151-163).

Modern Azərbaycan düzyazısında, çocukların dünyasının inceliklerine değinmek ve günlük yaşamda karşılaştıkları zorlukları sanatsal bir dille yansıtmak özel bir beceri gerektirir. Günümüz toplumunun sosyal manzarası, aile yapılarındaki değişimler ve ebeveyn-çocuk ilişkilerindeki psikolojik travmalar, çocuk imgeleri sunan düzyazı örneklerinde daha belirgin bir şekilde kendini göstermeye başlamıştır. Bu bağlamda, yeni nesil yazarlar arasında Ziya Alar gibi genç yazarların öyküleri, toplumun sosyal manzarasını çocukların dünyası fonunda sunmalarıyla öne çıkmaktadır.

Ziya Alar'ın "Oyuncak" öyküsü bu eğilimin açık bir örneğidir. Yazar, burada hayatın gerçeklerini bir çocuğun gözünden göstermeyi ve toplumun kayıtsızlık ve duyarsızlık sendromunu duygu ve düşünceleriyle sert bir şekilde eleştirmeyi seçmiştir. Çocuk imgesi, yalnızca dramatik bir yaşam olayının merkezine yerleştirilmekle kalmaz, aynı zamanda psikolojik bir yük taşıyan bir semboldür; toplumun, ailenin ve genel olarak insan ilişkilerinin ne kadar sarsıldığını gösteren bir aynadır. “Hikâyenin ana fikri olan annenin, satışa çıkarılan bir oyuncak karşılığında hayatta umut arayışı, hem sembolik hem de gerçekçi çağrışımlar taşır”. (Qarayeva G., 2015, s.273-274)

Azerbaycan çocuk edebiyatının tanınmış isimlerinden Gaşem İsabeyli, yalnızca çocuklara yönelik anlamlı şiirleri ve ilgi çekici düzyazı örnekleriyle değil, aynı zamanda yetişkinlere yönelik öyküleriyle de dikkat çekmektedir. Yazarın bu eserleri, yalnızca tema çeşitliliğiyle değil, aynı zamanda millî ve manevi değerleri sanatsal olarak yansımasıyla da Azerbaycan edebiyatına değerli katkılar olarak kabul edilmektedir. Fuzuli Askerli, nesirleri hakkında şunları söylüyor: "G. İsabeyli kendini çocuk şairi olarak tanıtsa da, düzyazılarıyla çocukları ve gençleri büyülemeyi başarmıştır." (Əsgərli F., 2009, s.344)

Lise öğrencileri için yazdığı "Leyleyin İntikamı" (İsabəyli Q. 2015, 88 s.) adlı kitabı değerli bir örnektir. Bu kitaptaki öykülerden biri de "Bahçıvan"dır (İsabəyli Q. 2015, s.69).

"Bahçıvan" öyküsü, doğa ve insan arasındaki derin manevi bağı, sadakati, fedakarlığı ve ahlaki değerleri somutlaştıran edebi bir örnektir. Eserin ana fikri, insanın hayata olan sevgisi, minnettarlık duygusu ve doğanın -bu durumda ağaçların- insan emeğine ve sevgisine duyduğu minnettarlıktır. Burada,

insan emeği ve doğa karşılıklı saygı, sevgi ve şefkat bağlamında sunulur.

2.2. Entelektüel ve Bilim Kurgu Düzyazısı

Teknolojik ilerlemenin hızla ilerlediği 21. yüzyılda, çocukların bilgi akışında yönlerini kaybetmemeleri, yerel edebiyat örneklerinin onlara yakın ve ilgili konularda yazılması son derece önemlidir. Bilimkurgu eserleri bu anlamda büyük bir eğitici, öğretici ve aydınlatıcı potansiyele sahiptir. Reyhan Yusifgizi'nin yaratıcılığı bu alanda özellikle vurgulanmalıdır. Sadece ilginç hikâyeler anlatmakla kalmaz, aynı zamanda okuyucuya bilimsel bilgiler sunarak günlük yaşamla bilim arasında bir köprü kurar. Eserlerindeki kahramanlar çeşitli bilimsel sorunlarla karşı karşıya kalır, bazen bunları çözer, bazen de sorular sorar, bu da okuyucuyu düşünmeye ve araştırmaya yöneltir.

R. Yusifgizi'nin bilimkurgu türünde yazdığı eserler sadece çocuklar için değil, aynı zamanda eğitimciler, ebeveynler ve araştırmacılar için de ilgi çekici örneklerdir. Çünkü modern çağın zorluklarına yanıt veren konuları ustalıkla ele alır, çocukların yaşına uygun bir dil kullanır ve dünyalarını bilimin büyümesine kaptırır. Bu özellikler, Reyhan Yusifgizi'yi günümüz çocuk düzyazısının önde gelen yazarlarından biri olarak öne çıkarır. Çalışmaları, ulusal çocuk edebiyatımızda bilimkurgu türünün sadece eğlendirici değil, aynı zamanda eğitici ve geliştirici bir güce sahip olduğunu kanıtlıyor.

Reyhan Yusifgizi'nin "Dostum Mimi" (Yusifgizi R. 2017, 84 s.) adlı eseri, Azerbaycan çocuk edebiyatında modern bilimsel ve teknolojik kavramları estetik bir biçimde sunan ender entelektüel düzyazı örneklerinden biridir. Eser, içeriği, ideolojik yönü ve biçim özellikleri bakımından hem bilimsel-eğitsel hem de sanatsal-macera türlerinin sentezinden doğan ilgi çekici bir çocuk kitabıdır. Yazarın yapay zekâ alanındaki uzmanlığı ve bu alandaki derin bilgisi, çocuklar için yazdığı bu öyküde doğrudan yansıtılmıştır. Bu durum, eserin yalnızca sanatsal amaçlarla değil, aynı zamanda çocuklarda bilimsel ilgiyi artırmak ve entelektüel seviyelerini geliştirmek amacıyla da yazıldığını göstermektedir. Eserde "zekâ", "yapay zekâ", "bilgisayar teknolojileri", "nöron", "robot", "laboratuvar", "bilgi robotu", "AIV" gibi kavramların kullanılması, yazarın çocukları yeni dünyanın terimleriyle tanıştırma konusundaki bilinçli arzusundan kaynaklanmaktadır. Bu terimler, çocukların dünyasına yabancı olmayan ve algı düzeylerine uyarlanmış macera ve duygusal olaylarla birleştirilmiştir. Buradaki mantıksal sıra, her kavramın belirli bir duruma

uygulanması, olayların gelişim çizgisi ve sonuca bağlanması çocuk psikolojisine uygun olarak kurgulanmıştır.

Son yıllarda çocuk edebiyatı yazarlarının bilimkurgu türüne daha fazla yönelmesinin birkaç nedeni vardır. Bunlardan en önemlileri, modern eğitim sisteminin çocuklarda analitik düşünme, teknik bilgi, bilimsel ilgi ve araştırma becerileri oluşturma yönündeki artan talepleridir. Okul müfredatlarında bilim, teknoloji, mühendislik ve matematiğin ortaya çıkması ve öğretmenlerin ve velilerin çocuklarını bu alanlarda daha aktif görme arzusu, yazarları bu eğilime uygun konulara yöneltmiştir. Bilimkurgu türünün çocuk edebiyatında popüler olması, çocuklarda ilgi uyandırması, geleceğin teknolojik dünyasını hayal etmesi ve aynı zamanda eğlendirirken öğretmesi gibi avantajlarından da kaynaklanmaktadır. Ancak bu yöndeki gelişimin bir de diğer yönü vardır. Böylece, klasik kurgu türü -yani insan psikolojisini, ahlaki değerleri, hayali varlıkları ve farklı dünyaları ele alan eserler- yavaş yavaş gölgede kalmaya başlıyor.

Modern çocuk edebiyatında zaman zaman gözlemlenen çağrışımsal yaklaşım ve yaşam olayları ile karakterler arasındaki ilişki sorunu, eserlerin daha derin bir mantıksal yapı ve gelişim gerektirdiğini göstermektedir. Örneğin, Elvira Mammadova'nın "Kanatlı Dostlar" (Məmmədova E., 2017, s.25) öyküsü ilginç ve eğitici bir örnek olmakla birlikte, okuyucuda yazarın fikrini daha şematik bir şekilde sunduğu hissini uyandırmakta ve bu da bazen öykünün akıcılığını ve doğallığını zayıflatmaktadır. Bu tür eserlerden beklenen, çocukların düşünme yetisini geliştirmeleri, dünya görüşlerini zenginleştirmeleri ve aynı zamanda sanatsal bir tasvir gücüne sahip olmalarıdır.

2.3. Geniş Toplumsal Konulara Odaklanma

Çocuk düzyazısında konu alanının genişlemesi, yazarların aile, okul ve arkadaşlıktan uzaklaşarak toplumun daha karmaşık ve acil sorunlarına yönelmesi, modern edebiyatta önemli eğilimlerdir. Bu yaklaşım, çocukları yalnızca eğlendirmekle kalmaz, aynı zamanda onlara düşünme, empati ve yurttaşlık sorumluluğu aşılamaya da hizmet eder. Bu tür düzyazı örneklerinde, çocukların imgeleri gerçek hayatta, çeşitli toplumsal süreçlerde ve ekolojik, sosyal ve bazen de politik bağlamlarda sunulur ve bu da çocuk okuyucunun dünya görüşünü şekillendirir ve onu düşünmeye sevk eder.

Bu bağlamda, Amin Sukut'un "Tuflinler" (Amin Sükut, 2017, 184 s.) adlı

eseri, modern çocuk düzyazısının gerekliliklerini karşılayan başarılı örneklerden biridir.

Modern çocuk edebiyatında özgünlüğü ve cesur yaklaşımıyla öne çıkan bu eser, yeni temalar arayışının başarılı bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Eserin temel avantajlarından biri, yalnızca çocuklara yönelik olmasına rağmen, derin felsefî, sosyal ve ekolojik nüanslarıyla yetişkinlere de hitap etmesidir. Konunun yeniliği, farklı kişiliklere sahip karakterlerin sunumu ve toplumsal yaşamın alegorik tezahürlerle sunulması, anlatıyı zenginleştirir.

Eserdeki kahramanlar - Susal ve Oshan - yalnızca çocukların imgeleri değil, aynı zamanda yaşamın anlamı, düzeni ve insan ilişkileri hakkında düşünceler taşıyan sembollerdir. Düşmanları Bolc'lara karşı mücadeleleri, akreplerden papağanlara kadar çeşitli yaratıklarla karşılaşmaları ve bu yaratıkların yaşamları ve dünya görüşleriyle tanışmaları, okuyucunun doğaya ve topluma farklı gözlerle bakmasına zemin hazırlar. Bu anlamda hikâye, yalnızca bilgi vermekle kalmayıp aynı zamanda düşündüren, ilgi çekici ve eğitici öğelerle dolu bir eserdir. Yazarın hayvanlar aracılığıyla çeşitli yaşam dersleri verme ve karakter ve davranışları üzerinden toplumun sorunlarını ortaya koyma becerisi ustalıkla işlenmiştir. Aynı zamanda, doğa ve toplum arasında kurulan paralellikler ve oradaki kural ve düzenlemelerin insan yaşamına yansması son derece doğal bir şekilde sunulmuştur. Çocuklara verilen bilgiler doğrudan değil, görsel durumlar aracılığıyla aktarılmış ve bu da okuyucuya hem eğlenme hem de öğrenme fırsatı yaratmıştır. Ancak, bu başarılı yaklaşımın eserin bazı noktalarında bazı zayıflıklara yol açtığı da göz ardı edilmemelidir. En önemli eksikliklerden biri, bazı bilimsel açıklama ve bilgilerin çocukların düşünce yapısına uygun bir şekilde basitleştirilememiş olmasıdır. Hayvanların yaşam koşulları, fiziksel özellikleri ve yaşam tarzları hakkında verilen bilgiler bazen çok dar, teknik ve anlaşılması zor bir bilimsel dille sunulmakta ve bu da çocuğun metni kolayca anlamasını zorlaştırabilmektedir. Bu gibi durumlarda, bilgileri basitleştirmek ve çocuğun dünyasına uyarlamak önemlidir. Bir diğer konu da yazarın kahramanları aracılığıyla verdiği mesajların bazen aşırı telkin ve "mutlak gerçek" şeklinde sunulmasıdır. Çocuklara mücadele etme, cesaret gösterme ve hedeflere ulaşma gibi nitelikleri aşlamak çok önemlidir. Ancak bu, didaktik ve otoriter bir üslupla değil, daha yumuşak, daha gerçekçi bir üslupla, yaşam örnekleriyle desteklenerek ve çocuğun psikolojisine uygun bir üslupla yapılmalıdır. Aksi takdirde çocuklar bu fikirlere direnebilir veya

yanlış bir kahramanlık imajı oluşturabilirler. Tüm bunlara rağmen "Tuflinler" öyküsü, genel bağlamda modern çocuk düzyazısının gelişiminde ciddi bir adım olarak kabul edilebilecek eserlerden biridir. Yazarın ortaya koyduğu fikirler, anlatılan olaylar ve kahramanların doğal yaşamla karşılaşmaları, çocuklara hem ahlaki değerleri hem de yaşam becerilerini aşılama açısından önemlidir. Aynı zamanda eser, hem konu hem de biçim açısından modern çocuk edebiyatında yenilenmenin mümkün ve gerekli olduğunu gösteren örneklerden biridir. (Qarayeve G, 2018, s.17) .

3. Sorunlar ve Eleştirel Yaklaşımlar

3.1. Masal Şiirinin Zayıflaması

Modern çağda, çocuk edebiyatının geleneksel türlerinden biri olan masal, klasik işlevlerini giderek yitirmektedir. Çoğu durumda, masal olarak adlandırılan yeni yazılmış eserler, folklor geleneğiyle hiçbir şekilde örtüşmemektedir. Ancak folklorun süzgecinden geçmiş klasik masallar, tür özellikleri, olay örgüsü ve imge sistemiyle çocuk dünyasının gerekli ihtiyaçlarını karşılayan sanatsal örneklerdir.

Ne yazık ki, son zamanlarda bu türde yazılan metinlerin çoğu ne folklor geleneğine dayanmaktadır ne de çocuk psikolojisiyle uyumluluğuyla öne çıkmaktadır. Batı edebiyatında hikâye ve masal arasındaki sınırları silme eğiliminin taklit edilmesi, Azerbaycan'da da bazı sorunlara yol açmaktadır. Bu sınırların kısmi esnekliği, modern sanatsal arayışlar açısından doğal kabul edilebilse de, masalın kendine özgü amacı unutulmamalıdır.

Masal, yalnızca eğlendirmek için değil, aynı zamanda öğretmek, yönlendirmek ve estetik beğeniyi oluşturmak için yaratılmış bir sanatsal düşünce modelidir. Halkın hafızasını, değerlerini ve düşünce sistemini nesilden nesile aktaran ve aynı zamanda geleceğin sanatsal dünya görüşünü etkileyen önemli bir araçtır. Böyle bir durumda, masalın yalın dili, mantıksal kurgusu, imgelerin net sunumu ve fantastik öğelerin çocuğun dünyasına yakın bir şekilde somutlaştırılması bir zorunluluk hâline gelir.

Günümüzde masal olarak adlandırılan bazı metinlerde bu yönler ciddi şekilde zedelenmiştir. Çocuğun yaşına ve psikolojik dünyasına uymayan uzaylı imgeler, yapay veya doğal olmayan olaylar ve zorla hayal edilen ilkel bir olay örgüsü, okuyucu ile sanatsal metin arasında duygusal bir bağ kurmaz.

Sonuç olarak, bu tür masallar çocuğun zihninde iz bırakmaz, okunur okunmaz unutulur.

Sevinç Elsaver'in gençler için yazdığı "Donu Kırmızı" (Elsever S., 2017, 189 s.) adlı roman da yazarın bu kitleye yaklaşımının bir devamıdır. Çocukluk ve gençlik arasında bir köprü görevi gören hikâyesiyle roman, gençlerin psikolojik dünyasına uygun bir şekilde şekillenmiştir.

3.2. Edebi Metinde Bilginin Hâkimiyeti

Modern çocuk hikâyelerinde, ahlaki ve eğitici fikirlerden ziyade bilgilendirme ve öğretme amacı ön plandadır. Bu durum, Reyhan Yusufgizi, Celil Cavanşır ve Afsana Laçın gibi hikâyelerde açıkça görülmektedir. Ancak sorun, bazen bu bilimsel, tarihî veya doğal konuların çocuklara karmaşık bir şekilde, yaşlarına ve düşünce düzeylerine uygun olmayan bir biçimde sunulmasıdır. Yazarlar bazen bu bilgileri salt olgular olarak aktarır ve bunları edebi bir metne dönüştürüp çocuğun dünyasına uygun bir şekilde canlandırmakta zorluk çekerler. Sonuç olarak, bu durum eserlerin etkisini zayıflatır, okuyucuda istenen duyguları yaratmaz ve sanatsal kaliteyi düşürür. (Qarayeva G., 2018, s.18).

Çocuklar için yazan yazarlar, bilgiyi sanatsal yollarla aktarmanın, ayrıntıları şiirsel bir üslupla süslemenin ve didaktik olay örgüsünün arkasına saklamanın çocuk edebiyatının temel ilkeleri olduğunu unutmamalıdır. Bilginin sunumu, çocuğun düşüncesine uygun, canlı, mecazi ve ilgi çekici olmalıdır. Çocuk ancak o zaman hem öğrenir hem de hisseder; edebiyatın gerçek gücü de budur.

3.3. Profesyonel Yaklaşım ve Yönlendirme Sorunu

Genç veya deneyimsiz yazarlarda, cılasız dil, aşırı tekrar, uzun olay örgüsü ve ayrıntı eksikliği gibi eksiklikler de göze çarpar. Bu eksiklikler, eserin fikir ve içeriğini okuyucuya tam olarak aktarmayı zorlaştırır ve sanatsal değerini düşürür. Örneğin, "S. Ahmedli'nin " "Ağacı Keskme Lazımdır", Tural İsmayilov'un "Fatima ve Şekerin Hikâyesi", "Kalem ve Gegündür", "Şekerbura ve Çekirge Hikâyesi" gibi eserlerde bu tür zayıflıklar göze çarpar. (Qarayeva G. 2018, s.18).

Bu durum, modern çocuk edebiyatının gelişimi için yalnızca konu seçiminin değil, aynı zamanda yazım tekniği ve sanatsal üslubun da profesyonel düzeyde olması gerektiğini göstermektedir.

Ayrıca, çocuk edebiyatında profesyonel bir yaklaşım yalnızca yazarın dil ve tür özelliklerine ilişkin bilgisiyle ölçülmez; bu yaklaşım aynı zamanda çocuk psikolojisi bilgisi, yaş düzeylerine uygun içerik oluşturma ve çocuğun düşünce yapısına uygun estetik ve etik mesajlar iletme becerisiyle de ilişkilidir. Son zamanlarda çocuk düzyazısında gözlemlenen sorunlardan biri de bu profesyonellik meselesinin zayıflığıdır.

Birçok genç yazar, eserlerinde çocuğun iç dünyasına nüfuz etmekte, yaşadığı duygu ve hisleri, duygusal çalkantıları ve mantıksal düşünmeyi doğru ve ikna edici bir şekilde sunmakta zorluk çekmektedir. Çocukların imgeleri yapay ve mekanik bir şekilde inşa edilmekte ve olaylar ya yetişkin düşüncesinin prizmasından sunulmakta ya da çocuğun dünya görüşüne uymayan ağır, kafa karıştırıcı ifadelerle yüklenmektedir. Bu durum hem eserin doğrallığını hem de çocukla iletişim kurma becerisini zayıflatmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırma ve analizler, modern Azerbaycan çocuk nesrinin konu ve biçim açısından önemli bir yenilenme geçirdiğini ve çeşitli tür ve üslup olanaklarını kullanarak çocukların entelektüel, estetik ve ruhsal gelişimine hizmet etmeye başladığını göstermektedir. Özellikle bilimkurgu nesri, tarihsel ve psikolojik hikâyeler ile sosyo-sosyal konuları ele alan eserlere olan ilgi artmış ve bu alanda yeni imzalar ve yaratıcı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

Ancak makalede vurgulanan bazı sorunlar -masal şiirinin zayıflaması, sanatsal metinde bilginin öne çıkması ve profesyonel bir yaklaşımın yeterince oluşmaması- çocuk edebiyatının genel gelişim dinamiklerini olumsuz etkilemektedir. Bu durum, yazarların çocuk psikolojisine uyum konusunda daha dikkatli olmalarını, sanatsal dili daha incelikli ve doğal bir şekilde kullanmalarını ve didaktiği olay örgüsünün arkasına gizleme becerilerini geliştirmelerini gerektirmektedir.

Sonuç olarak, modern Azerbaycan çocuk nesri artık yalnızca geleneksel biçimleriyle değil, aynı zamanda küresel sanatsal eğilimler ve teknolojik yeniliklerle zenginleştirilmiş yeni üslup tonlarıyla da öne çıkmaktadır. Bu değişimlere uyum sağlamak ve çocuk okurların taleplerini karşılayan üst düzey sanatsal örnekler yaratmak ancak profesyonel ve sistematik bir yaklaşımla mümkündür. Çocuk düzyazısının estetik kalitesini artırmak ve eğitici ve beğeni oluşturunca misyonunu korumak için edebiyat eleştirmenleri, yazarlar ve yayıncıların ortak ve amaçlı çalışmaları şarttır.

Tartışma

Modern çocuk düzyazısı alanında yapılan diğer çalışmalar da, çocuklar için yazmanın yalnızca konu seçimiyle sınırlı olmadığını, aynı zamanda üslup ve psikolojik uyumun da gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, M. Najafova ve A. Shukurova gibi araştırmacılar, çocuk edebiyatında folklor geleneklerinin korunmasının önemini vurgulamaktadır. Çocuklar için yazılmış sanatsal örneklerde halk düşüncesi ve millî-ahlaki değerlerin canlı tutulmasının temel ölçüt olması gerektiğini belirtmektedirler. Bu düşünceler, makalede bahsedilen sorunlarla, özellikle de masal şiirinin zayıflaması ve estetik katmanın arka plana itilmesiyle örtüşmektedir.

Öte yandan, son dönem bilimkurgu eserlerinde -özellikle Reyhan Yusufgizi'nin "Dostum Mimi" eserinde- modern bilimsel bilginin çocukların düşüncesine uygun bir şekilde sunulması konusu hem memnuniyetle karşılanmakta hem de tartışılmaktadır. Literatürde bu tür eserlerin çocuklarda bilime ilgi uyandırdığı doğrulanmakla birlikte, bazı eleştirmenler bu metinlerin çocukların düşüncesine tam olarak uymadığını ve bilginin sanatsal değerini gölgelediğini belirtmektedir.

Bu bağlamda, makalede ele alınan temel konular -üslubun zayıflaması, öykünün şiirsel gücünün azalması, yazar müdahalesinin artması ve profesyonel bir yaklaşımın eksikliği- hem teorik hem de pratik olarak çocuk edebiyatı alanındaki güncel söylemlerle tamamen örtüşmektedir.

Öneriler

Yapılan analiz ve tartışmalara dayanarak, çocuk düzyazısındaki mevcut sorunları gidermek, üslup zenginliğini sağlamak ve çocuklar için daha etkili sanatsal örnekler oluşturmak amacıyla aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Çocukların düşünce yapısına uygun yazma teknikleri öğretilmelidir.

Çocuk yazarlarının yetiştirilmesi için seminerler, ustalık sınıfları ve yaratıcı laboratuvarlar düzenlenmeli, çocuklar için yazım teknikleri, psikolojik uyumluluk ve dilin sadeliği konusunda pratik öneriler sunulmalıdır.

2. Sanatsal ve estetik niteliklere öncelik verilmelidir.

Çocuk nesrindeki bilgilendirme işlevi, sanatsal ve estetik izlenimden ödün vermeden, onunla bütünlük oluşturacak şekilde tasarlanmalı ve temel hedef*lerden biri çocuğun estetik zevkini oluşturmak olmalıdır.

3. Masal şiirinin korunmasına dikkat edilmelidir.

Halkbiliminin sanatsal düşünme biçimi olarak masal türünün temel yapılarına - zaman, mekân, kahraman, anlatım dizisi - bağlı kalınmalı, klasik gelenekler modern tema ve görüşlerle bütünlük içinde geliştirilmelidir.

4. Düzenleme ve sanatsal danışmanlık sistemi güçlendirilmelidir. Genç yazarlar, metin üzerinde çalışma, sanatsal dilin geliştirilmesi, olay örgüsünün ve kompozisyonun oluşturulması konularında profesyonel editörler ve danışmanlar tarafından desteklenmeli ve yayınevlerinin çocuk edebiyatı bölümlerinin bu alana özel önem vermesi sağlanmalıdır.

5. Bilimkurgu ve entelektüel düzyazının dengeli bir şekilde geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Çocuklara bilim ve teknoloji alanında bilgi kazandırmayı amaçlayan bilimkurgu eserleri yazılırken sanatsal ve estetik bir çerçeve gözetilmeli, propaganda ve bilginin çocuk bilincine uygun bir şekilde sunulmasına dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Makale

Akimova, E. (2022). Çocuk edebiyatında Azerbaycan ideolojisi. Edebiyat gazetesi.. 06.07. <https://edebiyatqazeti.az/news/edebi-tenqid/7063-usaq-edebiyatinda-azerbaycanciliq-mef-kuresi>

Gafarova, S. (2021). Azerbaycan Çocuk Edebiyatının Gelişim Yolları, Edebiyat Çalışmaları, ss. 146-149.

Garayeva, G. (2015). Çocuk Edebiyatı: Nesir ve Drama. Edebiyat Süreci, ss. 267-282

Garayeva, G. (2018). Çocuk Edebiyatı ve Dramasının Modern Durumu ve Geleceği. Edebiyat Gazetesi. 2 Haziran, ss. 17-18.

Mammadova, E. (2017). Kanatlı Arkadaşlar. Öykü. Edebiyat gazetesi. 15 Nisan, ss.25.

Kitap

Amin, S. (2017). Ayakkabılar. Bakü, Parlag imzalar, 184 ss.

Chamenli, M. (2016). 3 yaşındaki esir. Bakü: Bilim ve eğitim, 240 ss.

Elsever, S. (2017). Kırmızı elbise. (9+ yaş). Bakü, Han, 189 ss.

Askerli, F. (2009). Azerbaycan çocuk edebiyatının aşamalı gelişimi. Bakü, ADPU yayınevi, 435 ss.

Isabeyli, G. (2015). Leyleğin İntikamı. Bakü, 88 ss.

Yusifgizi, R. (2017). Dostum Mimi: öyküler / R. Yusifgizi; ill. S. Vazirova; ed.: A. Caferova, F. Hüseyinova. - Bakü: ÇAY BASIN Yayınevi. "Üç Elma Çocuk Edebiyatı", 84 ss.

Yusifoglu, R. (2005). Deniz Seviyesi. Masallar, öyküler, anlatılar. Bakü: Şirvanneshr, 268 ss,

Genişletilmiş Özet

Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, çağdaş Azerbaycan çocuk düzyazısının üslup özelliklerini

bütüncül bir bakış açısıyla incelemek ve bu alandaki sanatsal, dilsel ve içeriksel eğilimleri ortaya koymaktır. Makale, çocuk edebiyatının yalnızca eğlendirici bir tür değil; aynı zamanda çocuğun estetik zevkini geliştiren, dünya görüşünü şekillendiren ve ahlaki değerlerin aktarımında önemli rol oynayan bir edebi alan olduğu varsayımından hareket etmektedir. Bu bağlamda, modern Azerbaycan çocuk düzyazısında kullanılan dil ve anlatım araçlarının çocuk psikolojisine ve yaş düzeyine uygunluğu, tür çeşitliliği, yazar müdahalesinin sınırları ve çağdaş sosyo-kültürel gerçekliklerin edebi metinlere yansıma biçimleri analiz edilmektedir. Ayrıca, küresel edebiyat eğilimlerinin ve teknolojik gelişmelerin çocuk düzyazısı üzerindeki etkilerinin belirlenmesi de çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

Yöntem

Araştırma, betimsel-analitik yöntem temelinde yürütülmüştür. Çalışmada karşılaştırmalı edebiyat eleştirisi yaklaşımı benimsenmiş; farklı yazarların ve farklı dönemlerde kaleme alınmış çocuk düzyazısı örnekleri içerik, üslup ve yapı bakımından incelenmiştir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra yayımlanan öykü, masal, anlatı ve roman türündeki eserler araştırmanın ana inceleme nesnesini oluşturmuştur. Zahit Halil, Reyhan Yusufgizi, Sevinç Elsave, Amin Sukut ve diğer çağdaş yazarların eserleri örneklem olarak seçilmiş; bu metinlerde çocuk imgesinin sunuluş biçimi, dilin sadeliği, anlatımın akıcılığı ve sanatsal tasvir gücü değerlendirilmiştir. Aynı zamanda çocuk edebiyatı alanında yapılmış bilimsel araştırmalar, eleştirel çalışmalar ve teorik kaynaklar incelenerek analizler kuramsal bir çerçeveye oturtulmuştur. Bu yöntem sayesinde, elde edilen bulguların nesnel ve bilimsel bir temelde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bulgular

Araştırma bulguları, modern Azerbaycan çocuk düzyazısının konu ve tür bakımından belirgin bir çeşitlenme ve yenilenme sürecinde olduğunu göstermektedir. Özellikle bilimkurgu, psikolojik hikâyeler ve toplumsal temaları işleyen eserlerin sayısında artış olduğu tespit edilmiştir. Yazarların, çocuğun iç dünyasını daha derinlikli biçimde yansıtmaya çabası içinde oldukları ve çocuk psikolojisine dikkate almaya yönelik bir eğilim sergiledikleri görülmektedir. Bununla birlikte, bazı eserlerde bilgilendirici içeriğin sanatsal anlatımın önüne geçtiği, estetik ve şiirsellik unsurlarının zayıfladığı belirlenmiştir. Klasik masal şiirselliğinin yer yer kaybolduğu, yazar müdahalesinin arttığı ve çocuk diline tam anlamıyla uyum sağlanamadığı örnekler de dikkat çekmektedir. Ayrıca, bazı metinlerde bilimsel ve teknik bilgilerin çocuğun algı düzeyine uygun biçimde sadeleştirilemediği ve bunun anlatımın doğallığını zedelediği saptanmıştır. Tüm bu bulgular, modern çocuk düzyazısının hem gelişim potansiyelini hem de çözüm bekleyen sorunlarını ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonuçları, çağdaş Azerbaycan çocuk düzyazısının dinamik ve dönüşüm içinde olan bir edebi alan olduğunu açıkça göstermektedir. Tür çeşitliliğinin artması, yeni temaların işlenmesi ve çocukların entelektüel gelişimine yönelik içeriklerin çoğalması olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Özellikle bilimkurgu ve tarihsel-psikolojik hikâyeler, çocukların analitik düşünme becerilerini geliştirme ve dünya görüşlerini genişletme açısından önemli bir işlev üstlenmektedir. Ancak masal şiirinin zayıflaması, sanatsal dilin yerini didaktik anlatıma bırakması ve profesyonel yazım tekniklerinin her zaman yeterince uygulanmaması, alanın temel sorunları olarak öne çıkmaktadır.

Bu bulgular, çocuk edebiyatında estetik değer ile eğitici işlev arasındaki dengenin korunmasının zorunlu olduğunu göstermektedir. Çocuğa bilgi aktarmanın, sanatsal anlatım gücüyle desteklenmediği sürece kalıcı bir etki yaratamayacağı açıktır. Bu nedenle, yazarların çocuk psikolojisine daha duyarlı olmaları, dili sade fakat mecazi gücü yüksek biçimde kullanmaları ve didaktik mesajları doğrudan vermek yerine olay örgüsünün içine yerleştirmeleri gerekmektedir. Sonuç olarak, modern Azerbaycan çocuk düzyazısının niteliksel gelişimi, yazarlar, eleştirmenler ve akademisyenler arasında kurulacak sistemli ve işbirliğine dayalı bir yaklaşımla mümkün olacaktır. Böyle bir yaklaşım, çocuk edebiyatının hem estetik hem de eğitsel misyonunu sürdürülebilir kılacaktır.

Extended Abstract

Purpose

The main purpose of this study is to examine the stylistic features of contemporary Azerbaijani children's prose from a comprehensive perspective and to identify the artistic, linguistic, and thematic tendencies in this field. The article is based on the assumption that children's literature is not merely an entertaining genre, but also a significant literary domain that shapes children's worldview, develops their aesthetic taste, and plays an essential role in the transmission of moral values. In this context, the study analyzes the suitability of language and narrative techniques used in modern Azerbaijani children's prose to children's psychology and age levels, genre diversity, the limits of authorial intervention, and the ways contemporary socio-cultural realities are reflected in literary texts. In addition, the research aims to determine the impact of global literary trends and technological developments on children's prose.

Method

The research was conducted using a descriptive-analytical method. A comparative literary criticism approach was adopted, and children's prose works written by different authors and belonging to different periods were analyzed in terms of content, style, and structure. The primary corpus of the study consists of short stories, fairy tales, narratives, and novels published mainly after the 2000s. Works by Zahid Khalil, Reyhan Yusifgizi, Sevinç Elsave, Amin Sukut, and other contemporary authors were selected as samples. In these texts, the representation of the child image, the simplicity of language, narrative fluency, and the power of artistic depiction were examined. In addition, scholarly studies, critical works, and theoretical sources related to children's literature were reviewed, and the analyses were grounded in a theoretical framework. This methodological approach made it possible to evaluate the findings objectively and on a scientific basis.

Findings

The findings of the study indicate that modern Azerbaijani children's prose is undergoing a noticeable process of diversification and renewal in terms of subject matter and genre. In particular, there has been an increase in works focusing on science fiction, psychological narratives, and social themes. It has been observed that authors tend to reflect the child's inner world more deeply and show greater sensitivity to child psychology. However, in some works, informative content outweighs artistic narration, leading to a weakening of aesthetic and poetic elements. The decline of classical fairy-tale poetics, increased authorial intervention, and insufficient adaptation to children's language are also among the issues identified. Furthermore,

it has been found that scientific and technical information in some texts is not adequately simplified according to children's cognitive levels, which negatively affects the natural flow of narration. Overall, these findings reveal both the developmental potential of modern children's prose and the challenges that require careful consideration.

Conclusion and Discussion

The results of the research clearly demonstrate that contemporary Azerbaijani children's prose is a dynamic and evolving literary field. The expansion of genre diversity, the emergence of new themes, and the growing number of works aimed at supporting children's intellectual development are considered positive developments. Science fiction and historical-psychological narratives, in particular, play an important role in enhancing children's analytical thinking skills and broadening their worldview. Nevertheless, the weakening of fairy-tale poetics, the dominance of didactic narration over artistic language, and the insufficient application of professional writing techniques remain among the key challenges in the field.

These findings highlight the necessity of maintaining a balance between aesthetic value and educational function in children's literature. It is evident that the transmission of knowledge to children cannot have a lasting impact unless it is supported by strong artistic expression. Therefore, authors should demonstrate greater sensitivity to child psychology, use simple yet metaphorically rich language, and embed didactic messages within the narrative structure rather than presenting them directly. In conclusion, the qualitative development of modern Azerbaijani children's prose can be achieved through a systematic and collaborative approach involving writers, critics, and scholars. Such an approach will ensure the sustainability of both the aesthetic and educational mission of children's literature.

Etik Komite Onayı: Bu araştırma için etik kurul izni gerekmemektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması tek yazar tarafından yürütülmüştür.

Çıkar Çatışması: Yazar bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi: Yazar bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanmamıştır.

Sözcük Sayısı: Makaledeki sözcük sayısı 9000'i geçmemelidir.

Teşekkür: Tüm editörlere ve akademisyenlere teşekkür ederim.